

Jeppe Aakjærs foredrag om hytter i alle lande

Taler

Jeppe Aakjær
Digter og forfatter

Dato

14. marts 1910

Sted

Ormslev, Østjylland

Hytter i alle lande

Den Dansker, som er saa lykkelig, at han nu og da kan tillade sig en Udflugt til fremmede Lande, han vil — hvis han har Øjne — være vis paa at komme beriget hjem. Ja, jeg tvivler paa, at nogen Nation kan have større Udbytte af at rejse end den danske. Vi kommer fra et Land, der sjældent byder Sanserne nogen Overraskelse, hvor alt er paa det jævne, alt saa nogenlunde lige ud ad Landevejen. Ja, misforstaa mig ikke: Her maa ikke tales nedsættende om vort eget os saa elskelige lille Land, hvor alt er saa blidt og blødt og indsmigrende, „saa sødt for vor Gane“, saa afstemt efter hele vort Væsen. Gjælder det Ynde og Blidhed, da er der næppe et elskeligere Land i Verden end vort. Med Rette fremstiller vore Kunstnere altid Danmark i en Kvindes Lignelse: det er de *kvindelige* Fortrin, der staar spejlet i vort Lands Fysiognomi. Det overraskende eller det pompøse, det vilde og storladne maa vi gaa til andre Nationer efter. Og bare vi vilde gaa Vejen rigtig flittig; vi skulde nødig sidde og stirre saa længe i vort eget Smørhul, at vi faldt i Søvn ved Fadet og slog Næsen i Grøden. Nej, danske Mand, snør din Randsel, hvis du kan. Drag glad ud og kom endnu gladere hjem. Du er ikke kom men forbi Hamborg, før begge dine to Øjne er blevne runde af Forundring.

Vore største Naturoverraskelser kommer sjældent ud over dette at ligge paa Ryggen i en blomstrende Kløvermark og følge Skyernes bløde Gliden over Himlens blaa Dybder eller sidde paa et snerleomvundet Dige og iagttage Myggenes Dans omkring Hornene af en drøvtyggende Ko, bag hvilken Pigen spreder Storvaskens hvide Resultater over det dræende Sommergræs.

Dansk Land egner sig kanske daarligt til Turistbrug; men det skal vi aldeles ikke

være kjede af, naar blot vi selv faar rigtig meget ud af Landet. Den eneste danske Natur med nogen ret Storladenhed i Linjerne, den giver vi *Hedeselskabet* Kost og Løn for at tilintetgjøre fra Grunden af;— og saa *Havet*, det almægtige Hav, der ikke kjender sin egen Styrke eller sin egen Grænse; det herlige, ubetvingelige, danske Hav, der giver vort barnligt bløde Land dets Skjær af Eventyret; det sugende, syngende, danske Hav, der, naar den sidste af vort Lands Natur ejendommeligheder forlængst er nedtrampet og nedtromlet, endnu skal løfte sin blaa Stejlhed mod Horisonten, til evig Tid uimodtageligt for selv de glubskeste Projekter om Reolpløjning og Chilisalpeter!

Nej, danske Mand, kan du faa din Pæl op og dit Tøjr slidt over, saa rejs! „Se dig ud, Svend Vonved!“ Verden gaar et godt Stykke udenfor Præstens Mark, som skrevet staar. Og hvilke Vidundere venter der ikke den rejsende Dansker! Tænk paa dette: første Gang at staa overfor en evropæisk Flod som Rhinen eller Donau; at se op mod den evige Sne i Alperne, eller at spejde ud mod Vesuvs tordnende Røgkrater!

En storslaaet Natur kræver af Menneskene en storslaaet Aandsudfoldelse, en storslaaet Teknik. Man maa ligesom ranke sig i Vejret for at hamle op. Der kræves lovlig lidt Aarvaagenhed herhjemme i Danmark. Snubler det danske Barn, han falder blødt i duftende Kløver; men snubler Fjældets Søn paa den vilde Bjærgsti, samles han ofte op som blodigt Lig. Vor Nation byder os kun smaa Opgaver; anderledes, hvor Naturen er storslaaet, der bliver Menneskene det ogsaa: I et Land med store Floder vil du finde store Broer; i et Land med vilde Bjerge vil du finde udfoldet den højeste Ingeniørkunst; Underværker som St. Gothard-Banen, eller Tunnellen ved Semmering eller de al Fantasi spottende Tandhjuls- og Svævebaner. Alt dette er rart at gaa og tænke paa, naar vi igjen er kommen hjem til vor egen radsaaede Turnipsmark. Og alt dette burde ingenlunde ligge udenfor Mulighedernes Grænserhverken for vor Borger eller vor Bonde. Naar den tyske Smaaborger kan rejse det halve Evropa igjennem blot med et Par Pølser og en ringe Tæreskilling i Baglommen, saa burde den danske Bonde og Smaaborger saa meget mere kunne gjøre det, formodentlig ved at knibe paa andre steder f. Eks. paa det overhaandtagende Kortspil eller de mange taabelige Gilder, der forarmer Værten uden at more Gjæsterne.

Naa, men *hvis* vi nu kom ud, og vi ogsaa havde Sans for andet end det kolossale og det vildt himmelstormende i den fremmede Naturverden, saa kan det meget godt være, at du en Dag griber dig selv i at sidde og sammenstille *Lighederne*

mellem det der ude og det der hjemme, og det er ikke usandsynligt, at det vilde blive et af din Rejses frugtbarste Resultater. Du vilde da formodentlig ikke kunne undlade at studse ved, at saa mange sider af det primitive Liv ligner hverandre over hele Evropa. Mens der saaledes er den største Forskjel baade i Stil og Indretning paa en dansk, en tysk eller en engelsk *Greveborg*, saa er *Hytten* sig selv lig saa at sige, hvor du kommer i Verden. Og Aarsagen er ikke vanskelig at forstaa; det skyldes det, som Udviklingsfilosofien har betegnet som *Differentiationens* Lov, nemlig, at jo højere en Organisme staar paa Udviklingsstigen, des mere sammensat og forskjelligartet er den; jo lavere den staar des simple i sin Bygning og hele Struktur. Men denne Lov har Gyldighed ogsaa uden for de *levende* Organismers Kreds, saaledes ogsaa paa sociale Forhold og Samfundsformer. Det har for mig personlig været en Lære af stor Betydning, og jeg har spejdet efter dens Bekræftelse overalt, hvor jeg er kommen hen.

Thi den Skribent, som paa et tidligt Tidspunkt af sit Liv har aabnet sit Sind for de sociale Spørgsmaal, og hvis hedeste Forhaabninger gik i Retning af enhver fattig og nedkuet Sjæls Gjenrejsning, han drager ikke ud i Verden alene for at titte paa skjønne Udsigter eller for at staa gysende paa en eller anden Afgrundsrand.

Jeg var fortrolig med Hytten og Hyttens Liv lige fra min første Barndom. De havde altid haft en sær Dragning paa mig disse lange, dybe Stier hen gennem Lyng og Mosegrund; slog man ind paa en saadan Sti, fandt man regelmæssig ved Stiens Bund en lille, skjæv Hytte med udstoppede Vinduesruder og Tagtotter daskende over den frønnede Dørkarm. De laa ude omkring Mosen eller spredt hen over den golde Lyng, næsten altid paa ond og sur Jord, som noget, der var jaget ud i Ørkenen og forment Adgang til den grønne Mark. Og naar jeg nu tænker tilbage, saa boede jo egentlig de interessanteste Mennesker, jeg har kjendt, i saadanne smaa skjæve Hytter med en tilgroet Kaalgaard foran Døren. De bedste Fortællere, jeg har mødt, de oprindelige Begavelser, der talte Sproget med en Fylde af malende Ord, der forstod at kaste Lunets Fosforplans over alt det, de rørte ved — de boede altid i saadanne hældende Hytter, der tilsyneladende kun stod af Stormens Naade. Den Dag i Dag har jeg ikke indset Nødvendigheden af, at de interessanteste Mennesker bør bo i de usleste Hytter, mens Flovheden og det tomme Pral, alle dem, der arvede Far's Meninger og Far's Penge, skal ride Ranke paa Lykkens Knæ.

Det var da det, jeg spejdede ivrigst efter, da jeg opnaaede at komme lidt ud i

Verden, hvordan andre Nationer tilmaalte Pladsen for deres fattige, og jeg fandt da rundt om paa Flodbredderne eller inde under Bjærgenes Hæld den samme skjæve, skorstensløse Hyttetype, som havde fyldt min Barndom med sine Emter og Eventyr. Ogsaa her laa der en Kat i Solen, et Par forrevne Barneskjorter paa Pilegjærdet og en Endskal Brød i Bænkrogen som Hjemmets eneste Rigdom. Denne Hyttetype fandt jeg i Middagsheden oppe mellem de smaa Sandstensklipper i *Sachsisk Svejts*, hvor gamle Kvinder med store Riskurve paa Ryggen stønnede af Sted opad Bjærgstien med Kurven fyldt af Hø til Geden, der stod og mægrede foran den samme, skjæve Hyttedør som herhjemme. Manden havde jeg truffet nede omkring Elbmundingen, hvor han drev sin Teglstenspram af Sted op ad Bifloderne paa en Maade, jeg endnu aldrig havde set Mage til.

Prammen var fyldt med Teglsten og vel 50 Alenlang. Man den løb nu fra den ene Side af Prammen til den anden og holdt med en brandhagelignende Stang Prammen klar af Bredden samtidig med, at han drev den frem. Aldrig i mit Liv har jeg set et menneskeligt Væsen saadan slide; han havde en Stød pude under Armhulen, mod hvilken han satte Enden af sin Stang, saa drev han Stagens anden Ende ind i Brinken og skubbede fra, til han bogstavelig laa fladt ad Dækket; naar han saa ikke kunde naa længere, halede han Stagen ind, og lynsnart var han omme paa den anden side for der at foretage nøjagtig den samme Manøvre; saaledes skubbede han sig Tomme for Tomme det halve Tyskland igjennem, indtil han fandt den Plads, hvor man havde kjøbt hans Sten, saa lossede han, og saa begyndte Hjemturen paa samme Maade. Jeg har flere Gange paa Floden Spree set paa disse Pramfolk. Jeg har aldrig tænkt, at der i min egen Tidsalder, Dampens og Elektricitetens Tids alder, kunde findes en Befordringsmaade saa primitiv, og det udenfor selve Rigshovedstaden.

Den samme Hyttetype — dog endnu uslere — da der i Stedet for Vinduer og Døre kun fandtes vindaabne Huller i Murene — traf jeg i det sydøstlige Hjørne af Norditalien, helt oppe ved Østrigs Grænse. Her sad pjaltede Kvinder og Børn paa store Sten ude i den næsten hentørrede Flod, der løb forbi Hytten, for i denne Stilling at overraske en eller anden udmattet Fisk, der drev med Strømmen, og stille deres Sult paa den. Mændene saa man intet til; de var paa Markarbejde, maaske hundrede Mile fra Hjemmene; man mødte dem i Flokke rundt om ved Banernes Skiftsteder, omtrent som vore Polakker, naar de slæber af med hele deres brogede Armod. — Men især traf jeg denne Hyttetype i det *vestlige Skotland* ude ved Atlanter havskysten eller oppe i Højlandet langs de

herlige, udstrakte Søer, *Loch Eil* og *Loch Linnhe*. Her vil jeg dvæle lidt i Skildringen, da disse skotske Husmandskaar fremviser Træk, der er typiske for det meste af det øvrige Evropa.

Højskotland er et vidunderligt Land for den rejsende: her er overalt de største Naturoverraskelser, sære, forrevne og knudrede Bjærgformer, underlige, vævre, smaa, syngende Floder, der nu og da gjør et kaadt Spring i Afgrunden, et Vandfald, der larmer og kaster hundredfold Ekko fra sig. Lange, krystallare Søer skyder sig ud og ind mellem Klipperne, der løber stejlt ned til Vandspejlet og ser ud som en Række graa Trolde, der er bleven til Sten ved at se deres eget Billede i Søens stille Vand. — Et vidunderligt Land. — Men det fejler ikke, at man paa et eller andet Tidspunkt vil standse og sige: Vel, det er jo eventyrlig dejligt altsammen; men sig os, hvor er dog Menneskene henne? — Da bliver Skotten forlegen og skamfuld, og mens Harmen farver hans Kinder, fortæller han os om sit Lands Affolkning. Historien er i korte Træk denne: Under de store og blodige Krige mellem England og Skotland i det 17. og 18.

Aarhundrede var det meste af Skotlands Jord kommen i Hænderne paa engelske Godsejere; de havde saa forpagtet Jorden ud til Smaabønder; men i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede omlagde Godsejerne under Indflydelse af den tiltagende Uldindustri pludselig Driften, ophævede deres Forpagtninger, uddrev Bønderne og indførte Faar; „de rensede deres Godser“, som det hedder, som var Talen om Ukrudt eller Skadedyr og ikke om samfundsnyttige Mennesker, der ved hundredeaarige Baand var knyttet til deres Land og deres Erhverv. Det var mere rentabelt med Faarene, mente de rige Godsherrer, og saa maatte Fæsterne herut; men hvor hen? Nogle ganske faa Godsherrer ejede hele det dyrkelige Land, og Jagten paa Forpagterne begyndte paa en Gang over hele Skotland. Hvor skulde de arme Mennesker tage Føden, naar Faarene skulde have Jorden? — Nu vel, de kunde gaa i Havet, om de vilde; Godsejeren var det lige meget; han vilde kun ikke have dem gaaende paa Jorden; for den ejede *han* — lige til Horisonten, og han skulde vise dem, at han kunde gjøre med sit, som ham lystede! — Særlig brutal var Udjagningen paa det Gods, der tilhørte en Hertuginde af Sutherland; hun lod mellem Aarene 1814—20 bortdrive 3000 jorddyrkende Familier eller 15,000 Personer fra sine Ejendomme for at forvandle Marken til Faareland. Bønderne vilde ikke bort fra Reden, engelske Soldater maatte ind og hjælpe den høje Frue. Med opplantet Bajonet drev de rundt om Bønderne fra Hus og Arne, ud paa Landevejen blandt Tiggere og Pak, hvis ikke der som en særlig Naade anvistes dem en ussel Stump Land ved Stranden, som ingen hidtil havde villet dyrke, men som Hertuginde nu fik en rund Forpagtningsafgift for.

Saadan røvede Hertuginde af Sutherland ca. 750,000 Tdr. Land fra Bønderne til sig selv og Faarene; disse blev delt i 29 Faarefolde, hvoraf hver kunde passes af een Familie. I 1825 var saaledes paa dette ene Gods 15,000 brødspisende Mennesker bleven erstattet af 131,000 græsædende Faar.

Siden da Ulden i den engelske Industri blev erstattet af Bomulden, blev ogsaa Faaret overflødig. Og efterhaanden forvandlede Godsejerne Landet til Dyreparker, hvoraf somme er nær op til 100,000 Tdr. Land; og af slige vældige Dyre indhegninger findes der for Tiden 130 i Skotland. Det har behaget Skotlands patriotiske Lorder at erstatte Landbefolkningen i Højskotland med umælende vilde eller halvvilde Dyr. Saa barbarisk udskejende kan den private Ejendomsrette sig i et civiliseret Samfund og det med den bedste Jura i Ryggen, og uden at Loven kan krumme et Haar paa dens Hoved. Den, der nu rejser i Højskotland, kan drage over Kvadratmil efter Kvadratmil uden at øjne en menneskelig Bolig. Ude paa Sletten ligger Hjorten og drejer sin kongelige Hat, gumler dovent paa Foderet og ser hovent hen over Toget, milevidt, milevidt over Græsland, der blev dømt til evig Hvile. Hjorten og Godsherren ejer det altsammen. Men naar du har kjørt nogle Timer, og Toget pludselig svinger ind i en dyb Dal langs Loch Eil, da ser du ovre paa den modsatte Bred en Række usle Hytter med en Plet Grønjord omkring, mens alt forøvrigt er Fjæld og Sten. Det er Efterkommerne af dem, der blev drevet væk fra den gode Jord til Fordel for Dyrene; det vil sige, det er de fattigste af dem, — dem, der ikke kunde gjøre Udvej for Billetten over Havet til Kanada. Lad det true med Tørke, saa Kornet visner, og Kartofflen slaar fejl, da har de ingen anden Udvej til Næring end at aarelade Koen for saa meget Blod, som den kan undvære; af Blodet laver de en Budding, hvorved de mætter Husets sultende Munde. I slige sløje Tider staar *Crofternes* Køer og dingler paa Benene. Deres Ejere har taget deres Blod i Mangel af andet Fødemiddel. — Ogsaa her er Hyttetyperne den samme som hjemme. Fattigere kan intet Menneske bo; den stenede Jord skraaner stærkt mod Søen; Koen gaar og stritter paa Kloven for ikke at glide ud. Nogle tynde Neg staar og støtter sig til hinanden og spejler deres Top i Vandet. De Husmænd her, det er Folk, man med Spyd og Lanse har drevet baglæns ud af Samfundet. Eet Stød til, og de vilde styrte i Sultedøden. De har daglig for øje en Uendelighed af god Kornjord; men de maa ikke røre den med en Spade; de bor paa Bredden af en fiskerig Sø, hvor Laksen leger yndefuldt med sin Finne i Vandskorpen — men som Henry George engang har sagt: Om der paa Siden af disse Søers Laks stod de ophøjede Ord: „Til Godsejer N. N. fra den retfærdige

Gud!“ saa kunde samme Fisk ikke være længere udenfor disse Husmænds Rækkevidde, end de er nu.

Og det vil man forsvare — ogsaa her i Landet — som en fuldt ud moralsk og lovmedholdelig Samfundsorden, hvor 12—13 Godsherrer kan eje det meste af et helt Land, kan kaste deres Forbandelse paa Marken og sige: her maa intet Korn gro! Man sagde om Attilas Hest, at hvor den havde sat sin Fod, der groede intet Græs; man kan sige om den skotske Godsherre og *hans* Hest, at hvor de sætter Foden der gror intet Korn!

— Man forfølger Tigeren med Skrig og Stenkast lige til Djunglen; man angriber Leoparden og Løven med Jagtgevær og Dum-Dum-Kugler. Men Tigeren og Løven tager dog kun en Kalv fra Folden, en Gris fra Indelukket; men Godsherren, han æder baade Huse og Gaarde, hele Sogne med Kirker og Skoler, Præst og Menighed, Ploven med Plovspandet, Baaden paa Stranden, det mindste som det største, han knaser det alt sammen. Men man kaster ikke derfor Sten efter *ham* eller jager ham ud i Djunglen — nej, man blotter sit Hoved ærbødigt og fører ham op i Landstinget — om Forladelse! Overhuset og giver ham den blødeste Stol, man kan finde, og mange flere Stemmer, end han ret kan hitte Rede i.

Fra denne Affolkning af det skotske og engelske Land stammer Overfyldningen af de engelske Byer. Gaa op gennem Edinburghs eller Glasgows Gader en Sommerdag, naar Kornet venter paa Leen ude i det aabne Land, og du vil næppe tro dine egne Øjne. I hver Port staar der Flokke af sultne og pjaltede Mænd, hvoraf enhver vilde betragte det som en Skæbnens Gunstbevisning, om du vilde lade ham tjene blot 10 Øre ved at bære din Vadsæk. I disse skidne Porte har de staaet, de og deres Fædre før dem, lige siden Jorden blev revet bort under Fødderne paa dem. Fra den Tid stammer den slemme Overbefolkning af de engelske Byer; et Sted maatte de ulykkelige jo hen, og saa gik de efter den Lysning, som Storbyen sætter paa Nathimlen. Men det var et falsk Lys, for derinde stod alt en Mand ved hver Væv; alle Kadre fyldte.

Dette var Overbefolkning. Og den samme Overbefolkning — og af de samme Aarsager — har vi paa hele den vide Jord; hvad kan det hjælpe, at Moderen giver Mælk, naar Barnet holdes fra Brystet!

Disse Forhold, jeg her har skitseret, er jo, som jeg siger, ikke Skotlands alene; her

er de bare saa grelle, at selv den stær blinde burde kunne se dem. Kan man undre sig over, der er Overbefolkning, naar man forhindrer Menneskene i at søge Føden ved den Jords Barm, der alene er i Stand til at nære os paa naturlig Maade!

Det var med Sindet rettet paa disse Skjævheder, at den gamle engelske Digter Oliver Goldsmith skrev sit Digt „Den øde Landsby“; han kom ud til sin Fødeegn og saa, at Bønderne var jagne væk og deres Jorder lagt ind til Godset; da gik han hjem og skrev det Digt, af hvilket jeg her skal oversætte et lille Stykke:

Min Landsbydrøm bag Lundes Hybenhæk, din Dans er endt, din Gjøg er jaget væk; Voldsmandens Haand omspreder dine Hæs, og Ødet mørkner dine Tofters Græs. Hvad før var manges knuges nu af een, og Ploven ruster alt omkap med Leen. Det Land har svigtet sine største Krav der lagde Guld i Hob, men Mend i Grav. Lad Grever blomstre eller gaa fortabt, et Pust kan skabe, hvem et Pust har skabt; men pustes bort din Marv, din Bondestand, det Tab forvandt ej dit, ej noget Land. I Retfærds Mænd ved Statens Ror, der ved, at Stormands Held gaar op, men Smaamands ned, døm I for os, og sig, hvor Grænsen gaar imellem *glimrende* og *gode* Kaar! Det er det Hovedindtryk, den socialt interesserede vil komme hjem med fra den vide Verden: „Hvor Jorden dog er rig, men hvor Menneskene er fattige!“

Arbejdsmanden i By og paa Land, med ham er der handlet som med hin stakkels *Tantalus*, som man havde lænket midt i Overflod. Han saa Frugter og læskende Druer alle Vegne, men de hidsede bare hans vilde Kvaler. Bøjede han sig frem for at gribe efter dem, saa svippede Æblegrenen til Vejrs med sin lysende Frugt, og Druerne trak sig ind mellem Løvet for hans skjælvende Hænder. Saadan leger Jorden med den fattige. Kornagrene kaster deres Rigdomme hid og did for Vinden. Hveden bølger som et Hav med gule Vover, Rugen knixer i Knæene, ringler og tingler og frister den sultende Mand, men lad ham prøve at ta' et af dens Neg paa Nakken, da faar han Brød. Javel, *Vand og Brød!*

Og det har man faaet os til at tro paa, at en saadan Samfundsorden er den bedste, vi kan naa! Fra Barndommen af har man fyldt os med fromme Løgne om Jordens Karrighed.

Men jeg har set, at Jordens Rigdomme er uudtømmelige.

Jeg rejste over den ungarske Pusta. Man havde sagt mig herhjemme, at det var bare en uhyre Græssteppe. Og *saa var det en eneste Bygmark*, fra Horisont til Horisont, kun Byg. Det er noget af det skønneste, mit Øje har set. Vi kørte og kørte med Iltogets Hast; en Time, en til, stadig Byg, gult, tungt Byg, der stod med Solnedgangslys paa sig og ringlede som fint Guld. Og det ringlede igjen i mit Blod, thi mit Tog havde kørt over en Løgn og skilt dens Hoved fra Kroppen, den Løgn, at Jorden ikke skulde ha' Muligheder og Mad nok for os allesammen.

Man siger, at det evropæiske Rusland, ret dyrket, alene var i Stand til at føde hele Jordens Befolkning; det samme siges om Orinocodalen, et Flodplateau i Sydamerika. Her ligger vi og kives med sultende Hyttemænd om en Haandfuld Muld, om Græsning til en Ko eller en Ged, mens hele verdensdele ligger hen i Overdrev! Der er 100,000 og atter 100,000 af Kvadratmile Muldjord, der endnu aldrig har faaet Lov til at bære et Aks — fordi Jorden er monopoliseret — mens hele den evropæiske Husmandsbefolkning tvinges til at støde Spaden i Sten- eller Klippegrund eller i Hedens hvinende golde Sand for at skaffe sig og sine det kummerligste Brød. De kan sætte Dem i Toget og køre til hvilken Kant af Verden, De vil; alle Vegne vil fedt og *ubrugt* Land hvirvle forbi „din flyvende Rude“. Sydamerika, Afrika, Avstralien og dennes Tusinder af Øer — for ikke at nævne Asien — det er jo ikke stort andet end vilde Fællede for Zebra og Flodhest, Moradser og Urskove, der stønner under deres egen øde Frugtbarhed. Ja, hvilke endeløse Strækninger ligger ikke hen her i Evropa — i Spanien, Italien, Grækenland, Tyrkiet —, hvor man kun høster Pest og Sumpfebre. 10,000 Centner af Rug skal næsten aarlig ligge og raadne i Sydrusland paa Grund af slette Trafikforhold og yder ikke den sultende Russerbonde andet end Stanken.

Saadan ødsles der med Jordens gyldne Dynger, mens Millionerne sulter. Men det er Menneskenes, ikke Jordens Brøde. — Jorden kunde mætte alle Munde som i en Leg. Vi avler her i Danmark kun nogle ganske faa Fold, endda vi roser os af et intensivt Landbrug, men der er Steder i Asien, hvor Risen giver 3—400 Fold, og *Durrahen* (en Hirseart) giver i Ægypten indtil 3000 Fold. — Nej, Jordens Rigdomskilder har simpelthen ingen Bund.

Der er Folk saa rige, at hvis de skulde bære deres eget Guld af By, da maatte de knække deres Rygben. Men lad dem have deres Guld, det gjør ikke noget. Lad

Rochefeller, han der griber om den fattiges Brød med sine stinkende Petroleumshænder, gaa omkring i Guds Navn og tilbyde de fromme Stiftelser sine 3—4000 Millioner, lad Pierpont Morgan kun liste ud af Bagporten med sine 20—30,000 Millioner, lad al Jordens Millionærer tage med sig alt det, de har kunnet sammenfedte og sammenfumle — det gjør ingen Ting, naar de bare ogsaa ta'r Systemet med sig — de Lænker, de Bolte af Jærn, hvori de har smedet Jorden og Menneskene. Thi saa vil een eneste Solskins vaar over Verden være nok til at udslette Aarhundreders Fattigdom.

— Jordan skal bort fra *Privatejendomsretten*.

Hvad tror De, der skete, om f. Eks. Regnen var et Privat monopol? Saa fik Husmanden saamænd aldrig Regn — før han kunde betale for den. Husmanden faar nu sin Regn sammen med Herremanden, fordi Kapitalen ikke har opfundet et Middel til at hindre det! Endnu ikke —!

Nej, vi maa bort fra den private Jordejendomsret. Som det nu er, er Jorden, der skulde mætte og glæde os alle, kun som en frossen Klump ved Udviklingens Sko. Privatejendomsret er aldeles ikke nødvendig, for at vi skal holde af Jorden. Ejer jeg noget af Stjernehimlen, af Fjorden derude, af Aaen forbi min Faders Gaard? Ikke desto mindre fylder alt det mit Sind med Lykke.

Nej, bort fra Privatejendomsretten til Jord og ind med den lille Bedrift! Paa den lille Lod bliver man anderledes fortrolig med Jordens Hemmeligheder. De to, Husmanden og Jorden, skal hviske sammen som et Par Elskende, og Jorden skal betro ham, hvor dens Rigdomme ligger skjulte. Godsejeren, Forpagteren af Storjorden, han er som den, der pryglar Koen med Malkeskamlen for at faa Mælken frem. Rovdriften, Stor driften med dens Maskiners Hoste, dens Kuldamp og Forvalterkjæp — Pokker i Vold med den! Nej, Smaabruget frem! Smaabruget, der avler Hjemkærlighed og simple Sæder; Smaabruget, der klapper Koen paa Kinden og tager det syge Lam op paa Skjødets!

Fordi nogle enkelte skal kunne eje alt, derfor hænger Hytten saa tungsindigt med sit Skjæg, derfor er dens Børn saa blege, og dens Kvinder ved af ringe Lykke. — Nu maa det snart lysne over Hyttens Mænd. *Borgen* har haft sin Tid og mis brugt den, *Bondegaarden* har haft sin Tid og ikke rigtig brugt den; nu maa det være Øjeblikket, da Hytten retter sine krumme Stolper og dens Beboer atter erobrer den Grund, fra hvilken han i sin Tid blev dreven baglæns ud.

Der er i vor Tid en herlig Lytten over den evropæiske Husmandsbefolkning, ligegyldig hvor man møder den, om man kommer til Crofterne i Høj-Skotland, til Landarbejderen i Norditalien eller til vor egen rødskjægede Hedesliver ved Karup Aa. De lytter — som til Skridt langt borte, til en fjern Fanfare, en Marschtakt, en Reveille over sovende Land. Er det den bristende Tavshed, før Skraldet kommer? Lige meget. Et Menneske er smukt, naar det lytter. Og ikke mindst smuk er en hel Samfundsklasse. Den Tid, der kommer, vil vise, hvad det var, de lyttede efter. Men er det, som jeg haaber, en ny og retfærdigere Samfundsform, der ruller frem med nyt Land og friske Muligheder for alle stræbende Viljer, da har den martrede Menneskehed naaet *meget*, ja utænkelig meget, om end ikke alt. Thi vi styrer efter Stjernerne, men vi naar dem ikke.

Kilde

Aakjær, Jeppe. 1919. Artikler og taler. 1887—1918. København og Oslo: Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Foredrag

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/jeppe-aakjaers-foredrag-om-hytter-i-alle-lande>